

rekli да ће у Русији (па и у читавом низу других нових демократија) такав став заузети претежна већина становника.

У ову групу спадају и моја питања у вези са имплементацијом неких аспеката Конвенције о правима детета, коју смо управо ратификовали у Русији. Руски стручњаци сматрају да одредбе Конвенције везане за обавезност раног сексуалног просвећивања деце у нашој земљи могу изазвати оштре и категоричке протесте не само огромне већине верника различитих конфесија, већ и огромног дела световног становништва. То јест, могу испровоцирати озбиљне и дуготрајне поремећаје стабилности друштва. И, дакле, ометале би, а не помагале друштвени, економски, државни развој Русије, које треба да осигурава домаћи правни систем. Ја уопште не тврдим да треба повлађивати јавном мњењу. Уставни суд Русије је показао спремност да, у случају потребе, савладава стереотипе масовне свести и то на таквом принципијелном питању као што је укидање смртне казне. Управо захваљујући двома нашим одлукама, смртна казна у Русији није примењивана дуги низ година, а сада је фактички укинута: 1999. године ми смо прогласили неуставном могућност доношења смртне пресуде због непостојања поротничких судова у свим регионима земље (нису постојали у Чеченији), а 2009. године смо донели одлуку која је дефинитивно прогласила укидање смртне казне. И то у ситуацији када не само да је јавно мњење јасно изразило неслагање са таквим приступом, него и Русија није била ратификовала Протокол 6 уз Европску конвенцију. Морам да кажем да ова одлука није била једноставна за Суд.

У вези са тим желим да приметим да се у оним земљама Европе, са којима нам нуде да се равнамо, успостављање савремених правних система одвијало вековима, при чему су се у њима постепено акумулирале правне новине, које су одговарале променама у друштву и „усвајању“, овладавању друштвених маса нормама правног система. То је био процес, у оквиру кога су се неформалне моралне представе о праведности постепено приближавале формалним захтевима законских норми. У Русији пак, као и у многим другим земљама нове демократије, тек је започет (ако се рачуна по историјским мерилима) још један покушај да се тај процес покрене и доведе до краја.

Зато судије уставних судова ових земаља често морају да се замисле о томе у којој мери је могуће, а у којој мери се не смеју слепо следити либерална стремљења старе Европе, третирајући њено правно искуство као универзалне правне стандарде. Ако се овај проблем пренесе на теоријску раван, он ће повући за собом целу серију питања. Поред осталог, то су:

- питање оптималних форми коришћења страног искуства (путем директних позајмица или дијалошке интерпретације);
- питање разлика између правне норме, као резултата усаглашавања ставова свих заинтересованих страна на принципима формалне